

Čupori Moslavački u 15. i 16. stoljeću

Rakić, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:117864>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

PETRA RAKIĆ

ČUPORI MOSLAVAČKI U 15. I 16. STOLJEĆU

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

PETRA RAKIĆ

ČUPORI MOSLAVAČKI U 15. I 16. STOLJEĆU

Završni rad

JMBAG: 0303062567, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij povijesti

Predmet: Uvod u hrvatski srednji vijek

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: red. prof. dr. sc. Ivan Jurković

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Petra Rakić, kandidat za prvostupnicu povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 24. rujna 2021.

Student

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Petra Rakić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Čupori Moslavački u 15. i 16. stoljeću koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 24. rujna 2021.

Potpis

SADRŽAJ

1 UVOD	5
2 OBITELJ ČUPOR MOSLAVAČKI	6
2.1 Porijeklo roda.....	6
2.2 Kratak pregled obitelji Čupor do 15. stoljeća	7
2.3 Vjerski suživot.....	9
2.4 Posjedi obitelji.....	10
2.5 Susjedski odnosi.....	11
3. PAVAO ČUPOR – ban slavonski.....	12
3.1 Demetrije II. Čupor.....	14
3.2 Nikola V. Čupor	16
3.3 Stjepan VI. Čupor	17
4 SPOROVI I RJEŠENJA OKO IMOVINE ČUPORA MOSLAVAČKIH	18
5 ZAKLJUČAK	20
6 PRILOZI.....	21
7 LITERATURA	23
8 SAŽETAK	25
9 SUMMARY	26

1 UVOD

Moslavina, „staro gnijezdo obitelji Čupor“ kako je u svom radu opisuje Josip Bösendorfer¹ misleći pritom na trgovište, danas označava regiju u središnjoj Hrvatskoj. Postoje različita mišljenja kako je došlo do današnje inačice imena i nekoliko je teorija. Postoje pretpostavke da se korijen imena vuče iz vremena kada je na tom prostoru svoj posjed imao Mojslav, te da je prilikom izgovora tog imena (Mo-j-slav) izgubljen glas -j i da je tako nastalo Moslav, koje će kasnije postati korijenom imena Moslavina². Ime ove regije se u njenom nastajanju vezuje uz utvrđene gradove koji su se kroz stoljeća nizali na Moslavačkoj gori, a sve veća gospodarska i politička aktivnost u tom predjelu doveli su do toga da ime više ne označava grad, utvrđenje ili župu već cijelo jedno područje. Moslavina kao geografsko područje obiluje prirodnim resursima (kamen, šume, ilovača, vapnenac, voda, plodna zemlja...) i stoga ne čudi zainteresiranost za naseljavanjem. Sačuvani povijesni izvori donose nam nekoliko zanimljivih povijesnih imena i obitelji s područja Moslavine, a među njima najistaknutija je obitelj Čupora Moslavačkih.

Moćna plemićka obitelj Čupor ostavila je veliki trag iza sebe u povijesti srednjovjekovne Slavonije. Ovaj rad se osvrće na početke plemenitog roda (sthrv. *pleme*) iz kojeg je potekla, stjecanja moći i ugleda u srednjovjekovnom društvu, te govori o članovima obitelji Čupor na vrhuncu njezine moći u 15. stoljeću. Cilj rada je istaknuti važne članove obitelji Čupor, njihovu ulogu i utjecaj u regionalnoj povijesti u periodu vrhunca njihove moći pa sve do trenutka kada obitelj izumire po muškoj liniji. U kratkim crtama objašnjava kako se odigrala raspodjela njihove imovine nakon gašenja njihove loze.

¹ Josip Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti*, Vinkovci: Privlačica, 1994., str. 79.

² Marko Bedić, „Čupori Moslavački“, *Kaj*, vol. 28, no. 3 (1995.), str. 54.

2 OBITELJ ČUPOR MOSLAVAČKI

2.1 Porijeklo roda

O porijeklu roda kojemu su Čupori pripadali postoje dvije teorije. Prvu teoriju postavio je Ferdo Šišić koji tvrdi kako su potekli od ugarskoga plemenitog roda *Csupora*. Taj rod živio je Čongradskoj (*Csongrád*) županiji, sjeverno od Segedina (*Szeged*) gdje je živio i rod Duružmića (*Doroszma*), te da su se oni zajedno iz Ugarske doselili u međuriječje Save i Drave.³ Druga teorija pripada novijoj hrvatskoj historiografiji i o njoj piše Nada Klaić. Ona je stava da rod Čupora pripada lozi plemenitog roda Moslavačkih (*Monozlo, Monoszlo*) koje je bilo vlasnikom moslavačke gospoštije u 13. i na početku 14. stoljeća.⁴ Danas je više prihvaćena teorija Nade Klaić kako su Čupori ogranak plemenitog roda Moslavačkih i kako se u Moslavini javljaju početkom 12. stoljeća. Za utemeljitelja loze Čupor i njezinog prvog člana slovi Stjepan koji je prvi nosio nadimak Čupor. Stjepanov pradjed bio je Makarije koji je pripadao plemenitom rodu Moslavačkih. Naime, Makarije je bio župan u 12. stoljeću za kojeg se vežu počeci Moslavine. Smatra se kako je Makarije, inače rodom iz Baranje, u Moslavinu došao nakon što ga je hrvatsko-ugarski kralj Bela III. (1172. – 1196.) darovao zbog njegovih zasluga, te da je tada od vladara na poklon dobio župu na području Moslavine⁵ i da je iz tog razloga Makarije uzeo naziv Moslavački.⁶ Makarije je imao tri sina, Stjepana, Nikolu i Tomu (Tomo I.).⁷ Najmlađi sin Tome I. također se zvao Tomo (Tomo II.) i bio je otac Stjepana koji je utemeljio obitelj Čupora.⁸ Iako je „Čupor“ u prvih nekoliko desetljeća služio samo kao nadimak, izvori potvrđuju da se u prvoj polovici 15. stoljeća nadimak pretvara u obiteljsko ime, te da se nakon toga teško pronalaze zapisi o članovima obitelji bez tog nadimka.⁹ Dakle, stablo obitelji Čupor započinje Stjepanom zvanim „Čupor“ i grana se u šest

³ Zrinka Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 4 (2011.), str. 271.

⁴ Krešimir Nemeth – Tatjana Raduš, „Čupor“, *Hrvatski biografski leksikon* dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4184> (pristupljeno 15.08.2021.).

⁵ Teorija Nade Klaić koju iznosi u svom radu 1982. poklapa se s nasljeđivanjem imena koji su imali i iz plemena Moslavački u 13. stoljeću.

⁶ Marko Bedić, „Moslavina od XII-XVI stoljeća“, u: Slavica Moslavac (ur.), *Zbornik Moslavine II*, Kutina: Muzej Moslavine, 1991.-1992., str. 25-27.

⁷ Vidi Prilog 1.

⁸ Pavao Maček, „Rod biskupa Demetrija Čupora, Prilog rodoslovlju Čupora Moslavačkih“, *Tkalčić*, vol.12 (2008.), str. 277-278.

⁹ *Isto*, str. 279.

naraštaja.¹⁰ U korist obiteljskom ugledu ide njihov grb. Grb tvori štit u kojem je romb ispunjen kvadratićima u dvije boje, a na rombu sjedi svraka. Na štitu je okrunjena kaciga na kojoj se ponavlja osnovni grb (romb sa svrakom) i niz koju se spušta s obje strane plašt u dvije boje.¹¹ Iz tog grba kasnije će se oblikovati grb biskupa Demetrija Čupora. Današnji grb grada Kutine oblikovan je po uzoru na grb obitelji Čupor. Tako se na grbu grada nalazi romb ispunjen sa crveno-srebrenim poljima i svraka koja na njemu sjedi. Za vremena Makarija Moslavina je predstavljala širi posjed kojim je on upravljalo pa potom njegovi nasljednici. Iz toga se može zaključiti da je Moslavina u početku prvo bila posjed, potom utvrđeni grad, a onda je počela označavati cijelo područje. Najstarije zapisane međe posjeda išle su oko središta Moslavačke gore čiji je najviši vrh Humka (478 m). Stoga, možemo reći da je druga polovica 13. stoljeća vrijeme kada se Moslavinom počelo nazivati cijelo to područje oko Moslavačke gore.¹² Valja istaknuti kako se utvrđeni grad Moslavina izgradio u drugoj polovici 13. stoljeća, a nalazi se s južne strane Moslavačke gore kako bi imao kontrolu doline oko rijeke Lonje i obranu južnog dijela Moslavine. Zanimljivo je kako se u izvorima navodi da mu je posjednik bio Gregor II., te da se nakon njegove smrti (1294.), početkom 14. stoljeća Moslavina našla u vlasništvu Babonića. Nakon što je najpoznatiji od Babonića, Ivan Babonić postao slavonskim banom (1316. – 1322.) u vlasništvo je dobio grad Moslavinu. Nakon Babonića, krajem 14. stoljeća, novi vlasnici moslavačkih posjeda postaju Čupori Moslavački.¹³

2.2 Kratak pregled obitelji Čupor do 15. stoljeća

U periodu do početka 15. stoljeća nasljednici Makarija stjecali su ugled i širili posjede koji će biti od velikog značaja za pripadnike obitelji Čupor u godinama koje slijede. Funkcije na koje su dolazili pripadnici obitelji su bile raznolike, pa tako kao primjer imamo Tomu¹⁴ i njegovo zalaganje za hercega Andriju koji je bio u sukobu sa svojim bratom, kraljem Emerikom. Kasnije je Andrija nagradio svog hrabrog viteza Tomu dodijelivši mu posjede *Soucha* (Savonicu ili Savnica) u Bačkoj pokraj Dunava. Nakon što je Andrija postao kralj izdao je povelju u kojoj ističe kako je Toma ostao

¹⁰ Vidi Prilog 2.

¹¹ Vidi Prilog 3.

¹² Bedić, „Čupori Moslavački...“, str. 54.

¹³ *Isti*, „Moslavina od XII-XVI stoljeća...“, str. 29-31.

¹⁴ Toma I.; Makarijev sin, brat Nikole I. i Stjepana I.

čovjek od njegovog povjerenja i bio mu vjeran i kada je išao u Peti križarski rat. Za te zasluge Andrija je Tomu nagrađivao brojnim posjedima. Vjerna služba je Tomi donijela bogatstvo u posjedima, a povrh toga, Toma je 1221. godine bio vukovski župan i to prvi poznati. Kasnije je postao banom iako nije potpuno jasno zbog čega.¹⁵ Na prijelazu iz 13. u 14. stoljeće djelomični, a moguće i jedini vlasnik utvrde Moslavine bio je knez Petar II. Moslavački. Nasljednici Stjepana II. Čupora su do Moslavine došli nakon što se knez Petar prevario u biranju kandidata za ugarsko-hrvatsko prijestolje nakon izumrća Arpadovića. Petar je tada odlučio biti protiv Karla Roberta Anžuvinca i zbog toga proglašen za nevjernika, te mu je oduzeto moslavačko vlastelinstvo. Kralj je oduzeto dao svom odanom banu Ivanu Baboniću. No, u njegovoj je službi bio i Nikola od Čupora Moslavačkih koji će vrlo brzo posjede moslavačkog vlastelinstva dobiti u svoje ruke.¹⁶ Nadalje, Nikola Čupor se spominje kao nadbiskup ostrogonski 1351. godine, njegov brat Tomo bio je vrhovni sudac koji je vodio ratove s Osmanlijama.¹⁷ Čupori su se često nalazili u društvu najmoćnijih pripadnika društva. Tome u prilog idu i zbivanja nakon smrti kralja Ludovika Velikog 1382. godine kada se protiv kraljice Marije i Žigmunda Luksemburškog podigao protudvorski otpor. Tada su Čupori stali na stranu Marije i Žigmunda, a sam Žigmund je u nekoliko navrata za vrijeme trajanja sukoba izdavao isprave koje su se ticale Moslavine i Kutine.¹⁸ Poznato je da su Čupori Moslavački krajem 14. stoljeća posjedovali tri utvrđena grada s posjedima: Podgrađe (*Warallya*), Moslavina (*Monoszlo*) i Jelengrad (*Szarvasko*). Posjedi su sezali preko Lonje i Save, pa i sjeverno od Čazme. No, za ovaj rad bitniji su nasljednici Stjepana III. Čupora (živio sredinom 14. st.) koji će ostvariti još veći ugled nego njihovi rođaci koji su živjeli u 13. i 14. stoljeću.

Valja istaknuti kako su Stjepan III. i njegov brat Nikola III. uspjeli vratiti imanja koje su godinama ranije izgubili njihovi prethodnici. Kako se navodi u izvorima, od tog vremena obitelj će uspjeti zadržati sve posjede u svojim rukama do gašenja loze i to ponekad s teškim kraljevskim zahtjevima.¹⁹ Što se tiče Stjepana III. Čupora, izvori

¹⁵ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 275-276.

¹⁶ *Isto*, str. 280-281.

¹⁷ Bedić, „Čupori Moslavački...“, str. 54-56.

¹⁸ Dražen Kovačević, „Srednjovjekovne župe u Moslavini“, u: Slavica Moslavac (ur.), *Zbornik Moslavine III*, Kutina: Muzej Moslavine, 1993.-1994., str. 45-47.

¹⁹ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 279-282.

govore kako je imao šestoricu sinova i dvije kćeri.²⁰ Njegov sin Juraj, u izvorima zapisan i kao Juraj I. imao je tri sina, Juraja II., Stjepana V. i Pavla. Juraj II. upisan je kao *miles*-vitez i smatra se da je najmlađi od trojice braće. Smatra se kako je bio posvećen vojničkom životu i da zbog toga nije imao potomaka.²¹ Stjepan V. se u literaturi navodi kao upravitelj dvora kraljice Barbare Celjske.²²

2.3 Vjerski suživot

Kada je riječ o vjerskom životu u Moslavini nekoliko je specifičnosti za ovu regiju, a bitne su za temu ovog rada. Moslavina je tada pripadala Zagrebačkoj biskupiji. Kako su biskupske dijeceze u srednjem vijeku bile podijeljene na manje kotare kojima su upravljali arhiđakoni, Moslavina je pripadala čazmanskom arhiđakonu. Čazmanski arhiđakonatski obuhvaćao je jugozapadni dio Križevačke županije.²³ Godine 1334. Zagrebačka biskupija je obavila popis župa svoje dijeceze. Na području Čazmanskog arhiđakonata bilo je 38 župa, a na krati koju je sastavio dr. Josip Buturac (Prilog 4.) vidljivo je kako je Zagrebačka biskupija na istočnom dijelu imala veći broj župa.²⁴ Iz toga se može zaključiti da je Moslavina u 14. stoljeću bila dovoljno gusto naseljena s katoličkim stanovništvom zbog kojeg je bilo potrebe za većim brojem župa. Povrh župa na Moslavačkoj gori u srednjem vijeku nastaje biser kršćanskog svijeta, a to je samostan katoličkog reda sv. Pavla Pustinjaka. Zbog njihove bijele odjeće i crnog ogrtača naziva ih se „bijelim fratrima“, dok ih se u Moslavini nazivalo „srakarima“. Živjeli su po pravilima sv. Augustina i sv. Benedikta. Na hrvatskom tlu prisutni su od početka 13. stoljeća.²⁵ Upravo samostan Blažene Djevice Marije smješten na Gariću²⁶ slovi za najstariji pavlinski samostan na tlu Hrvatske. Samostan ima veliku ulogu u rasvjetljavanju srednjovjekovlja ove regije, jer se iz njegovih spisa doznaje jako puno o životu na tim prostorima. Samostan je bio jedinim samostanom do sredine 15. stoljeća i najvažnijom crkvenom institucijom

²⁰ Djeca Stjepana III. Čupora; Toma IV., Ivan I., Stjepan IV., Nikola IV., te kćeri Klara i Petra (Vidi Prilog 2).

²¹ Maček, „Rod biskupa Demetrija Čupora...“, str. 297-298.

²² Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 287.

²³ Vidi Bösendorfer, *Crte iz slavonske povijesti...*, str. 259-262.

²⁴ Bedić, „Moslavina od XII-XVI stoljeća...“, str. 30-32.

²⁵ Ruža Lenac-Breković, „Pavlina u Gariću“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 4 (2011.), str. 195-203.

²⁶ Pojam Garić je jedno vrijeme označavao cijelu Moslavačku goru, a danas on označava samo Garić-grad smješten iznad naselja Podgarić čiji su ostatci vidljivi i danas.

cijelog tog područja koji danas nazivamo Moslavina.²⁷ Imao je crkvu posvećenu Navještenju Blažene Djevice Marije, a crkvi je 1409. godine Pavao Čupor darovao oltar Svetih djevica i mučenica (sv. Katarine, Doroteje, Uršule i Barbare). Darivanje ovog oltara bilo je uvjetovano svakodnevnim služenjem mise na oltaru za zdravlje Pavla i njegovih rođaka. Oltar je dao izgraditi Ivan²⁸ 1391. godine (moguće da je oltar rađen i ranije), međutim nije u potpunosti razjašnjeno kome točno je bio posvećen navedeni oltar. Ali, zbog tvrdnji istraživača koji su proučavali pavline velika je vjerojatnost da je oltar Svetih Djevica bio oltar obitelji Čupor.²⁹ U kasnijim godinama obitelj Čupor će se još više vezivati za Crkvu, što donacijama što preko članova obitelji koji su stupili u crkvene redove.

2.4 Posjedi obitelji

Obiteljsko stablo Čupora Moslavačkih kroz šest naraštaja nema puno članova, što ih nije priječilo da dolaze u posjed zanimljivih posjedovnih čestica. Unatoč činjenici da o njima nema velikog broja znanstvenih i stručnih radova, ipak postojeća literatura donosi nam zanimljive informacije o tome što su sve Čupori Moslavački imali u svom vlasništvu. Najpoznatiji su svakako posjedi u Moslavini (regija) od kojih sam neke već spomenula u ovom radu. Pored gradova Moslavine i Podgrađa spominje se da je u rukama Čupora bio i Jelengrad. Jelengrad se smjestio na jugozapadnim obroncima Moslavačke gore, u blizini današnje Popovače (sela Gornja i Donja Jelenska). Grad se prvi put spominje upravo u darovnici iz 1460. godine koju je napisao Juraj III. (Pavlov sin). U toj ispravi je Juraj III. darovao pavlinski samostan Blažene Djevice Marije dijelovima posjeda koji su se nalazili u Gornjem i Donjem Kosovcu, Marijaševcu i Palačnu. Posjede je darovao u zamjenu da se redovito služi misa za njega i obitelj. U ispravi se navodi kako je sastavljena u *castro nostro Zarwaskw*, pa se zbog toga pretpostavlja da ime dolazi iz mađarske riječi koja je označavala „jelenovu kamenicu“ i da je ime došlo iz mađarske riječi za jelena (szarvas). Čupori će se sporiti oko posjeda Jelengrad kao i oko mnogih drugih. Nadalje, nedaleko Jelengrada danas stoje ostatci Košutgrada. Njegova važnost je u

²⁷ Vidi Silvija Pisk, *Pustinjaci podno Garić planine – Pavlinski samostan Blažene Djevice Marije na Gariću (Moslavačka gora) i njegova uloga u regionalnoj povijesti*, Zagreb: Leykam international, 2017., str. 33-58.

²⁸ Ivan – sin Stjepana III. Čupora.

²⁹ Silvija Pisk, „Crkva Moslavačkog srednjovjekovnog pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije“, u: Slavica Moslavac (ur.), *Zbornik Moslavine XIV*, Kutina: Muzej Moslavine, 2014., str. 41-48.

tome što se podno njega smjestilo Podgrađe (*Waralya*), koje se osim u oporuci Stjepana VI. spominje i za vrijeme Demetrija kada je svećenik iz Podgrađa od Demetrija dobio mjesto kanonika. U Podgrađu se kasnije izgradio franjevački samostan koji će biti od velike važnosti za obitelj i regiju.³⁰ Bio je to drugi samostan koji je za kratko vrijeme izgrađen na području Moslavine. Oni su uvelike poboljšali kvalitetu života jer će se zahvaljujući samostanima popularizirati širenje pismenosti, kulture i razvoj gospodarstva. Uz to pavlini i franjevci vodili su arhive, služili kao svjedoci u parnicama i imali veliku ulogu u privatno-pravnim poslovima koje će od njih naslijediti javni bilježnici. Nadalje, posjedovali su Čupori i imanja Gračanicu nedaleko od Lonje te kaštel i grad Dobru Kuću,³¹ potom u Virovitičkoj županiji kojoj je ujedno Nikola Čupor bio županom, te u Baranjskoj županiji imanje Selce koje je Nikola Čupor dobio od kralja Korvina nakon smrti Gašpara Korođa (Korógy).³² Spominju se Čupori i kao posjednici u Požeškoj županiji. Ondje su imali kaštel Orjavu i grad Tomicu.³³ U Vukovskoj županiji imali su Čupori kaštel Ivankovo, gradove Levanjsku Varoš i Osijek te naselje Nemet.³⁴ Većina ovih posjeda stečena je u vrijeme Nikole Čupora o kojemu će nešto više pisati u nastavku rada.

2.5 Susjedski odnosi

Kada u srednjem vijeku posjeduješ neki oblik imovine (grad, naselje, oranicu, šumu, utvrdu...) nije rijetkost da se sporiš s prvim susjedima oko međa tog posjeda. U slučaju obitelji Čupor izvori nam tijekom dugog vremena donose mnogo primjera kako i zašto su se sporili oko posjeda i imovine. Nemoguće je u potpunosti obuhvatiti sve sporove koje su Čupori vodili, ali neki se ipak ističu. Jedan takav veliki sukob Čupori su imali s pavlinima samostana Blažene Djevice Marije. Sukobi pavlina s Čuporima započinju sa Stjepanovim sinom Gašparom. Meritum sukoba bilo je pitanje vlasništva posjeda Kosovac, točnije Gornjeg i Donjeg Kosovca. U sporu se još spominju posjedi Palačna i Marijaševac. Sukob je nastao jer su obje strane tijekom 15. stoljeća polagali prava na to područje. Pored svađe oko posjeda javlja se i problematika otimanja kmetova. Pavlini su se često žalili na nevolje i probleme koje

³⁰ Tajana Pleše – Petar Sekulić, „Jelengrad i Košutgrad – Dva moslavačka stara grada“, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, vol. 30 (2013.), str. 69-92.

³¹ Vidi Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti...*, str. 78-98.

³² *Isto*, str. 99-105.

³³ *Isto*, str. 120-128.

³⁴ *Isto*, str. 161-179.

su izazivali Čupori. Dostupne su nam informacije kako su se pavlini u svibnju 1439. žalili Čazmanskom kaptolu. Njihova tužba je bila protiv Barnabe (frulaš iz Ramčina Dola) i Gašparovog jobagiona,³⁵ jer su njih dvojica povrijedili slobodu samostana tako što su otuđili oružje prodavačima koji su se nalazili na sajmu ispred samostana uoči blagdana Blagovijesti. Nadalje, pavlini su optužili kako su Čuporove sluge otimali samostanskim kmetovima ribu i kako su kmetu drugog samostana oteli kabanicu. Pavlini su podnijeli veći broj tužbi koje su se odnosile na krađe koje su kmetovi Čupora činili. Za vrijeme Gašpara izbio je jedan ozbiljniji sukob s pavlinima. Naime, 1452. godine njegov jobagion je provalio u podrum samostana i prilikom te provale je bio uhićen. Gašpar je potom provalio u kuću u kojoj su pavlini zatvorili njegovog jobagiona kako bi ga oslobodio. No, tijekom te nasilne akcije su smrtno stradale dvije žene, a trojica pavlinskih jobagiona su bili zatočeni. Pavlini su se nakon ovih zbivanja žalili banu Urliku Celjskom, a za svjedoke o ovom događaju pavlini su imali prepozita Čazmanskog kaptola i čazmanskog banskog izaslanika. Ovaj događaj bio je posljednji sukob Gašpara s pavlinima. Na popisu sukoba s pavlinima našao se i Juraj Čupor, koji je na lukav način došao u posjed pet kmetskih selišta u Palačni i ribnjaka koji su bili u blizini tih posjeda. Pavlini su se za to otuđivanje žalili Urliku Celjskom, Zagrebačkom, Čazmanskom i Stolnobiogradskom kapolu. Svađa oko spornih pet kmetskih selišta trajala je u više navrata. Ublažena je tek kada je već spomenuti Nikola Čupor poklonio posjede u Gornjem i Donjem Kosovcu, Marijaševcu i Palačnu uz obvezu služenja misa.³⁶ Čupori su do gašenja svoje loze redovito ulazili u sukobe sa susjednim pavlinima – ponekad su to bili sitni sporovi oko krađa, a ponekad su to bili sporovi oko velikih posjeda kao što je navedeno gore u tekstu.³⁷ Česte svađe Čupori su redovito ublažavali ili potpuno rješavali darovnicama, najčešće je to bilo oporučno darovanje.

3. PAVAO ČUPOR – ban slavonski

Pavao Čupor je najstariji poznati sin Jurja I. koji je imao dvojicu braće, Stjepana V. i Jurja II. Uz to što je bio najstariji, Pavao slovi i kao najpoznatiji Jurjev sin. Svoju karijeru započinje kao kaštelan u Klisu 1397. godine. Ako uzmemo u obzir

³⁵ Jobagion – feudalčev podložnik, kmet (u slučaju Barnabe, on je bio Stjepanov jobagion).

³⁶ Pisk, *Pustinjaci podno Garić planine...*, str. 159-162.

³⁷ *Isto*, str. 163-174.

utemeljenu pretpostavku da je Pavao rođen oko 1380. godine, može se zaključiti da je vrlo mlad uspio koristiti svoje sposobnosti za jačanje ugleda i stjecanje moći.³⁸ Izvori Pavla Čupora spominju kao župana Križevačke županije od 1407. do 1412. godine. Osim toga, od 1409. godine bio je župan Zagrebačke županije i obnašao funkciju plemićkog sudca. Pavao se na vrhuncu svoje moći nalazi nakon što je imenovan slavonskim banom 1412. godine. Kao slavonski ban sudjelovao je u nekoliko ratnih pohoda, te je tako na čelu banske vojske sudjelovao u ratu s Mlečanima u Furlaniji.³⁹ Nadalje, Pavlova sljedeća prilika za dokazivanje bila je nakon što je kralj Žigmund 1413. godine bosanskog vojvodu Hrvoja Vukčića Hrvatinića proglasio veleizdajnikom i kaznio ga tako što mu je oduzeo županiju Sanu u Bosni. Vratio ju je u ruke knezova Blagajskih, pa je Pavlova uloga bila da tada u ime kralja osigura poslušnost stanovništva prema Blagajskima. U literaturi se također navodi kako je Pavao bio u neprijateljskim odnosima s Hrvojem i da je Pavlova uloga samo produbila neslaganja kralja Žigmunda i Hrvoja.⁴⁰ Rasplet sukoba Pavla Čupora s Hrvojem Vukčićem Hrvatinićem dogodio se 1415. godine. Te je godine Pavao zajedno s Ivanom Gorjanskim i Ivanom Morovićem predvodio ugarsko-hrvatsku vojsku u bitci s Hrvojevom vojskom potpomognute osmanskim postrojbama. Sukob je završio teškim porazom Pavlove vojske, a o njegovoj sudbini postoje u znanstvenoj literaturi neslaganja. Marko Bedić u svom radu o Moslavini navodi kako je Pavao Čupor u kolovozu 1415. bio poražen u borbi s Osmanlijama kod Doboja, te kako je uhvaćen i odveden u zarobljeništvo u kojem je i umro.⁴¹ Pavao Maček s druge strane u svom radu piše kako je Pavao najvjerojatnije život izgubio u bitci kod Lašve, a ne u zarobljeništvu.⁴² Marko Bedić pak u radu o Čuporima Moslavačkim piše kako je Pavla dao ubiti Hrvoje i to zbog uvrede koju mu je nanio Pavao. Naime, Hrvoje je Pavla koji se našao u zarobljeništvu dao zašiti u volovsku kožu i naredio da ga se

³⁸ Maček, „Rod biskupa Demetrija Čupora...“, str. 294-296. U srednjem vijeku nije bilo neuobičajeno da sinovi magnatskih obitelji čim postanu punoljetnima preuzimaju dužnosti, mahom vojne, na nižim razinama kako bi stekli potrebno iskustvo za nastupajuću vojno-političku karijeru. Tako je primjerice grof Bernardin Frankapan, rođen 1453., već u prosincu 1469. bio plaćen sa 100 ugarskih zlatnih florena, jer je sa svojim banderijem služio caru Fridriku III.; *usp.* Janez Mlinar, „Tipologija prekograničnih odnosa u kasnom srednjem vijeku. Primjer knezova Frankapana“, *Historijski zbornik*, god. 62, br. 1 (2009.), str. 40.

³⁹ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 285-288.

⁴⁰ Tatjana Radauš, „Čupor, Pavao“, *Hrvatski biografski leksikon*, dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4186> (pristupljeno: 18.08.2021.).

⁴¹ Bedić, „Moslavina od XII-XVI stoljeća...“, str. 32.

⁴² Maček, „Rod biskupa Demetrija Čupora...“, str. 295.

baci u rijeku Bosnu u kojoj se Pavle potom utopio.⁴³ Da je Pavle bio zašiven u volovsku kožu spominje i Gjuro Szabo.⁴⁴ Ne postoje izvori koji točno opisuju kako je Pavao Čupor skončao, ali se iz dostupnih izvora može zaključiti kako je on zaista umro/poginuo 1415. ili početkom 1416., jer ga se u ispravama nakon tog perioda više ne spominje ni kao bana, niti kao predstavnika obitelji Čupor. No, Zrinka Nikolić Jakus se u svom radu poziva na darovnicu kralja Žigmunda izdanu 12. kolovoza 1426., kojom Pavlovim sinovima, Akošu (u nekim izvorima navodi se i kao Akcije), Demetriju i Jurju III. potvrđuje obiteljske posjede i u njoj spominje kako je život vjernoga mu bana Pavla završio u zatočeništvu.⁴⁵ Pavlovi sinovi nastojali su očuvati ugled obitelji. Najbolji primjer kakav su Čupori ugled uživali na kraljevu dvoru, u Ugarskoj i Slavoniji te da su sinovi zadržali kraljevo povjerenje jest da su 1433. godine bili u pratnji kralja Žigmunda u Rimu gdje ga je papa krunio carskom krunom. Od trojice Pavlovih sinova svakako je najpoznatiji bio Demetrije II.

3.1 Demetrije II. Čupor

Od trojice braće najpoznatiji je Demetrije koji je postao klerik. Hrvatska historiografija dosta je pisala o Demetriju. Razlog za to možda se krije u njegovoj upornosti da postane biskup. Demetrije svoju karijeru kao crkvenjaka započine nepoznate godine kao kanonik kaptola u Erdeljskom Biogradu (mađ. Gyulafehérvár, rum. Alba Iulia). Godine se 1438. vratio kući i postao kninskim biskupom. Nakon dvije godine kralj Vladislav Jagelović (1440. – 1444.) imenovao ga je zagrebačkim biskupom.⁴⁶ Dok se obrazovao sklapao je utjecajna prijateljstva. Jedno takvo sklopio je Ivanom Hunyadijem (János Hunyadi, o. 1407. – 1456.), kasnije s Ivanom Vitezom od Sredne (o. 1408. – 1472.) koji je obiteljski vezan za Moslavinu. Dvojica Demetrijevih prijatelja zalagati će se da postane zagrebačkim biskupom, jer ga je kralj Vladislav imenovao biskupom bez potpore pape. Točnije, papa je već ranije za novog zagrebačkog biskupa imenovao Benedikta de Zolija. Ovaj pokušaj da dobije biskupsku stolicu bio je uvertira u njegove i pokušaje njegovih zaštitnika da ga

⁴³ Bedić, „Čupori Moslavački...“, str. 58.

⁴⁴ Vidi Gjuro Szabo, *Srednjovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2006., str. 108.

⁴⁵ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 287.

⁴⁶ Franjo Emanuel Hoško, „Demetrije Čupor“, *Hrvatski biografski leksikon*, dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4185> (pristupljeno: 19.08.2021.).

sljedećih 25 godina ipak namjeste na stolicu Zagrebačke biskupije.⁴⁷ Zbog neslaganja pape Eugena IV. (1431. – 1447.) i kralja Vladislava oko izbora novog biskupa došlo je do sukoba. Papa je nedugo prije svoje smrti ipak potvrdio Demetrija za zagrebačkog biskupa, a ranije odabranog Benedikta je premjestio na stolicu kninskog biskupa. Demetrije je potom krenuo putem Rima kako bi od novog pape Nikole V. (1447. – 1455.) dobio potvrdu o svom imenovanju. Tada se javio Zagrebački kaptol pismom papi, kojim se kanonici protive da Demetrije bude biskup, te kako nisu dali nikakav pristanak za to. Upozorili su da je lažno, ako se pojavi bilo kakvo, pismo koje tvrdi suprotno. Papa Nikola V. je u listopadu 1447. uvažio molbu koju su uputili iz Zagrebačkog kaptola i zabranio je Demetriju da preuzme upravu nad biskupijom. Protivljenje Zagrebačkog kaptola da Demetrije postane biskupom izazvalo je sukobe i unijelo nemir u crkveno-političkim krugovima Kraljevstva. Uslijedile su godine neslaganja, pljačkanja i šteta na posjedima Zagrebačke biskupije pa je papa Nikola V. u travnju 1451. ponovno postavio Demetrija za zagrebačkog biskupa, a Benedikta za kninskog. No, tada je biskup Benedikt, kojega su podržavali grofovi Celjski, Zagrebački i Čazmanski kaptol te svećenstvo, odbio papinu odluku da sjedne na mjesto kninskog biskupa. Previranja oko toga tko bi trebao biti zagrebačkim biskupom su sve više rasla, te je iz tog razloga papa nakon što opomene nisu urodile plodom naredio svom legatu da sve neposlušne kazni izopćenjem iz Crkve.⁴⁸ Naređeno je da Demetrije ostane u Kninu, a Benedikt u Zagrebu. Biskup Benedikt preminuo je 1453. godine, međutim, nije ga naslijedio Demetrije. Za mjesto biskupa zagrebačkog pojavila su se još dva kandidata, bili su to kancelar Baltazar iz Radovoljice i opat Pannonhalme Tomo de Debrenthe. Nepuno desetljeće je trajala prepirka oko toga koji od njih trojice treba biti biskup, da bi na kraju Tomo zatražio da ga se prebaci u Nitransku biskupiju. Demetrije je u međuvremenu od 1457. tužbama preko Čazmanskog kaptola uspio preuzeti biskupsku vlast, jer se Tomo nije vraćao iz Nitranske biskupije pa je papa Pio II. (1458. – 1464.) na koncu imenovao Demetrija za zakonitog biskupa u lipnju 1465. zahvaljujući zalaganjima kralja Matije Korvina (1458. – 1490.). No, Matija Korvin je po dolasku Demetrija na mjesto biskupa pokušavao da ga se s istog premjesti u bosansku biskupiju, a da na mjesto zagrebačkog biskupa papa imenuje mladog Osvalda Thuza. Godinu dana nakon što je papa imenovao Demetrija zagrebačkim

⁴⁷ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 290.

⁴⁸ Kovačević, „Srednjovjekovne župe u Moslavini...“, str. 48.

biskupom premjestio ga je na stolovanje u Đer (Győr). Spomenuti Osvald Thuz je postao biskupom, ali Demetrije nije odustajao da se vrati u Zagreb. Njegove želje da se vrati u Zagreb se nisu ostvarile jer je Demetrije umro 1480. godine kao đerski biskup.⁴⁹ Demetrije je imao svoj grb koji je izgledom podsjećao na obiteljski, tvoren od plave podloge na kojoj se nalazio zlatom obrubljeni uspravan romb, u kojem su se nalazili crveni i srebrni kvadratići (šahovnica) u četiri reda.⁵⁰ Na vrhu romba nalazi se svraka, a na vrhu štita biskupska mitra.⁵¹

3.2 Nikola V. Čupor

Nikola V. sin je Demetrijeva brata Akoša koji je bio vojvoda Transilvanije i župan Virovitičke županije. Ono po čemu se Nikola najviše ističe je svakako ugled koji je stekao kod kralja Matije Korvina. Nikolu se opisuje kao čovjeka od kraljeva najvećeg povjerenja, te ga je kralj izdignuo na visoke položaje. Dok je bio virovitički župan Nikola je darovao desetinom pavlinski samostan sv. Ane u Dobroj Kući koji je osnovao Benedikt Nelepić od Dobre Kuće,⁵² uz uvjet da se služi misa za njegovu pokojnu rodbinu dan nakon Male Gospe. Osim toga, Nikola je zabranio utjerivanje desetine u selima koja su pripadala samostanu. U ime zasluga koje je Nikola stekao u ratovima Matije Korvina s češkim kraljem Jurjem Podjebradskim (1458. – 1471.), Korvin mu je darovao posjede obitelji Korod nakon smrti njezina posljednjega muškog člana. Među tim posjedima ističe se utvrda i trgovište Nevna.⁵³ Nevna je u srednjem vijeku bio posjed na granici Požeške i Vukovske županije koji se kroz stoljeća nalazio u rukama raznih plemića. Tako primjerice, kada ga je Matija Korvin darovao Nikoli Čuporu 1474. godine zapravo ga je podijelio između Nikole i Ivana Ungora Nadaždskog. Nevna nije dugo bila u vlasništvu Nikole Čupora. Razlog tome je što je Nikola poginuo u bitci vrlo brzo nakon toga. Bitka se dogodila u današnjoj Slovačkoj kod Košica (mađ. Kassa, njem. Kaschau). U toj bitci Nikola se borio protiv poljskih snaga koje su bezuspješno nastojale postaviti Kazimira Jagelovića na ugarsko-hrvatsko prijestolje.⁵⁴ Tako je Nikola V. Čupor vrlo brzo nakon što se našao

⁴⁹ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 290-291.

⁵⁰ Vidi Prilog 5.

⁵¹ Mitra – kapa koju nose papa, kardinali, nadbiskupi i biskupi pri bogoslužju.

⁵² Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti...*, str. 291.

⁵³ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 292.

⁵⁴ Petar Seletković, „Plemićki posjed Nevna u srednjem vijeku“, *Scrinia Slavonica*, vol. 18 (2018.), str. 29-68.

u društvu najuglednijih „baruna Kraljevstva“ život izgubio „junački“ na bojnopolju. Umro je bez potomaka zbog čega je kralj njegove nedavno dobivene posjede podijelio dalje.

3.3 Stjepan VI. Čupor

Posljednji muški potomak obitelji Čupor bio je Gašparov sin Stjepan VI.⁵⁵ On je u izvorima tituliran kao meštar vrata dvora Matije Korvina (lat. janitorum regalium magister; mađ. királyi főajtónállómester; njem. Königlicher Oberst-Türhüter). Braća su mu bili Juraj i Valentin (župnik u Moslavini), a sestra Katarina. Za Stjepana se smatra kako je umro krajem 1492. godine. Ono što se ističe nakon smrti je njegova oporuka sastavljena na Badnjak 1492. za koju se pretpostavlja da je pisana u samostanu Blažene Djevice Marije u Podgrađu. Iz oporuke je vidljivo kako je jedini živi rođak kojeg ima njegova sestra Katarina, koja je tada već bila udovica Mihovila Roha de Deche. U svojoj oporuci Stjepan spominje svog nećaka, Katarininog sina Bernarda, ali izvori nam ne donose informacije o rođacima po muškoj strani. Stjepan je spomenuo siroču Đurku u Varaliji kojemu je ostavio novac, a koji je dao na čuvanje kod neke Dorice. Iz oporuke je nejasno jeli to „siroču“ njegov nezakoniti sin ili je to samo neko dijete o kojem se brinuo. Svoj najveći dio imovine ostavio je samostanu u Varalji.⁵⁶ Naselje Podgrađe nalazilo se u blizini Košutgrada, pa je tako naselje zbog utvrđenog grada ali i blizine prometnog pravca Moslavina (grad) – Čazma vrlo brzo dobilo svoje stanovnike koji su mogli pokraj svojih kuća imati i trgovine. U izvorima se spominje samostan u Podgrađu, a na njegovu izgradnju odlučio se Pavao Čupor, ali, u drugim se ispravama za naručitelja gradnje franjevačkog samostana navodi Juraj Čupor. Ono što je sigurno jest da je papa Pio II. izdao ispravu kojom je podijelio milost i oprost svima koji su darivali samostan. Što se tiče Stjepana, on je oporučno darovao samostanu u Podgrađu 60 zlatnih ugarskih florena za popravke zidova i krova ukoliko bude trebalo, 100 florena ostavio im je za pozlatu pokaznice koje si oni trebaju uzeti iz njegovih 240 florena pohranjenih kod njih, 300 florena je ostavio za trošak zlatara i uzdržavanje, a 6 srebrenih zdjelica i 2 stara vrča ostavio je za izradu pokaznice. Najveći iznos ostavio je za svoj sprovod – 700 florena, a redovnicima samostana ostavio je 20 florena kako bi se molili za njega. Stjepan je ostavio 5 florena za tekuće potrebe crkvenih ustanova na području Moslavine, ali i cijele

⁵⁵ Stjepan VI. je unuk Stjepana V. koji je bio upravitelj dvora Barbari Celjskoj.

⁵⁶ Čupori imali kaštel i grad krajem 15. stoljeća pod imenom Podgrađe (Varalja).

Kraljevine Slavonije. Pavlinskom samostanu na Moslavačkoj gori ostavio je posjede oko kojih su se Čupori desetljećima sukobljavali i sporili s pavlinima upravo tog samostana. Oko toga što je ostavio supruzi Elizabeti postoje nedoumice. Naime, on joj je ostavio 3.000 florena ili posjed te vrijednosti koji mu je u zalog dao Ivan Susedgradski. O ovom zalogu pronađeni su spisi Čazmanskog kaptola koji su pohranjeni u gvardijani franjevačkog samostana u Podgrađu. Elizabeta je uz to dobila još 3.000 florena i posjed Korušku koji je ona potom oporučno ostavila franjevačkom samostanu. Povrh toga Elizabeta je dobila sve Stjepanove pokretnine osim dva konja – jednog je ostavio redovnicima, a drugog svećenicima pod uvjetom da jedan njegov konj korača pred njegovim truplom na pogrebu.⁵⁷ U oporuci je napisano kako mu je izrazita želja da ga se pokopa u zadužbini Čupora, ispred glavnog oltara crkve franjevačkog samostana u Varalji.⁵⁸ Oporuka Stjepana Čupora Moslavačkog sačuvana je u prijepisu javnog bilježnika Dominika iz Rovišća. Pisana je na pergameni 1493. godine, a čuva se u Mađarskom državnom arhivu.⁵⁹

4 SPOROVI I RJEŠENJA OKO IMOVINE ČUPORA MOSLAVAČKIH

Nakon smrti njihovog posljednjeg člana po muškoj lozi Stjepana VI. Čupora kreće bitka oko posjeda obitelji Čupor i kome oni trebaju pripadati. U svojoj oporuci Stjepan je naveo kako želi da posjed Koruška pripadne crkvi Svete Marije u Podgrađu. Toj želji protivili su se plemić Andrija Turčić i njegov stric Juraj Turčić. Prosvjedovali su oni pred Čazmanskim kaptolom krajem 1492. godine, međutim njihove žalbe pale su u vodu jer taj posjed na kraju nije dopao u ruke niti jednoj strani. Pripao je Tomi Bakaču kao i ostali posjedi koji su darovani pavlinima.⁶⁰ Prema oporuci pavlini su zaista u svibnju 1493. i uvedeni kao vlasnici tih posjeda. No, sreća pavlina bila je kratkog vijeka jer se za taj dio posjeda Stjepana Čupora javio drugi kandidat. Kako Stjepan nije imao djece, a samim time niti nasljednika, na raspodjelu njegovih posjeda imao je pravo kralj Vladislav Jagelović. On je koristeći ošasno pravo Stjepanove posjede predao 1493. god. u ruke Tomi Bakaču, njegovoj braći i nećacima. Tomo Bakač već je tada bio ugledni đerski biskup koji je zahvaljujući kralju u posjed dobio utvrde Jelengrad i Moslavinu, 75 sela s područja Križevačke i

⁵⁷ Kovačević, „Srednjovjekovne župe u Moslavini...“, str. 59-61.

⁵⁸ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 293.

⁵⁹ Bedić, „Čupori Moslavački...“, str. 63.

⁶⁰ Kovačević, „Srednjovjekovne župe u Moslavini...“, str. 61.

Zagrebačke županije i time započeo novo doba plemićke vlasti na tim prostorima. Uzaludni su bili pokušaji pavlina da vrate ono što im je Stjepan oporučno ostavio, a kralj predao Bakačima koji će zavladatai Moslavinom i postati poznati pod imenom Erdödy.⁶¹ Tako su svi sporovi nastali nakon smrti Stjepana Čupora „riješeni“ djelovanjem kralja Vladislava Jagelovića. Može se, nakon svega, zaključiti da je smrću Stjepana VI. Čupora završila jedna etapa u povijesti ove srednjovjekovne regije, koja se zahvaljujući upravo toj obitelji pojavila na karti Kraljevstva kao regija s moćnim i sposobnim plemićima. Kraj 15. stoljeća donosi velike nevolje za Moslavinu kao i za cijelo Kraljevstvo jer se upravo u vrijeme previranja oko toga kome bi trebao pripasti koji posjed Čuporove imovine dogodio sraz s Osmanlijama na Krbavskom polju. Nastupilo je razdoblje stogodišnjeg rata s Osmanlijama u Hrvatskoj, koji je nanio katastrofalne gubitke hrvatskom plemstvu, Kraljevstvu i ozbiljno je zaprijetio sigurnosti tadašnje kršćanske Europe.

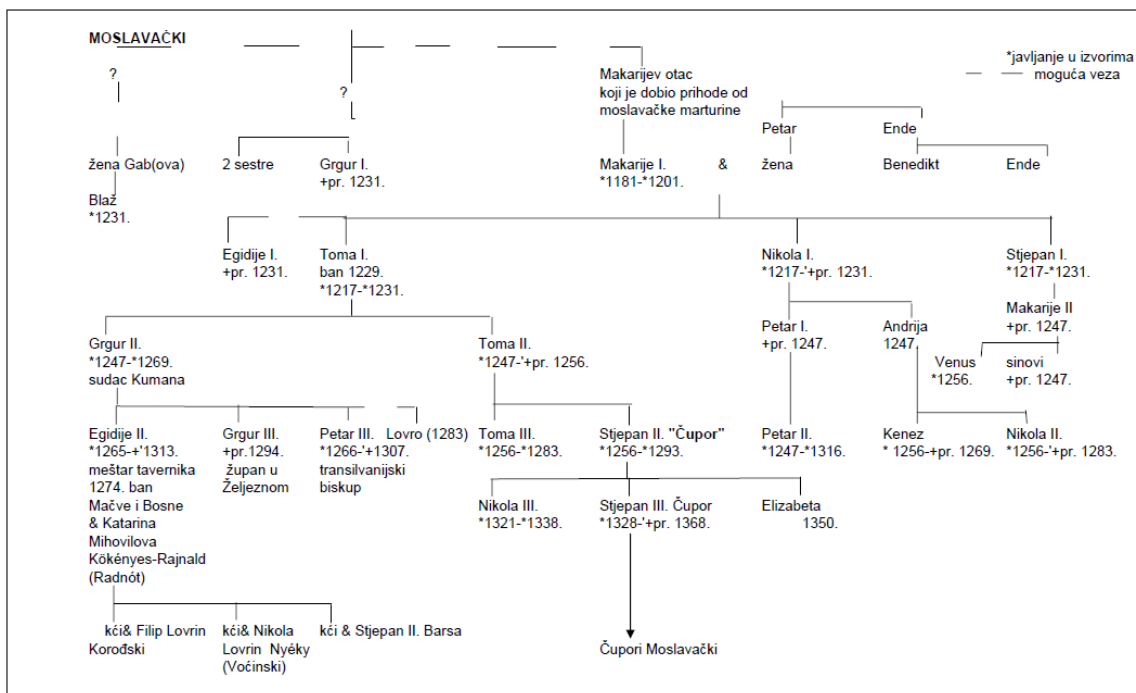
⁶¹ Nikolić Jakus, „Obitelj Čupor Moslavački“, str. 293.

5 ZAKLJUČAK

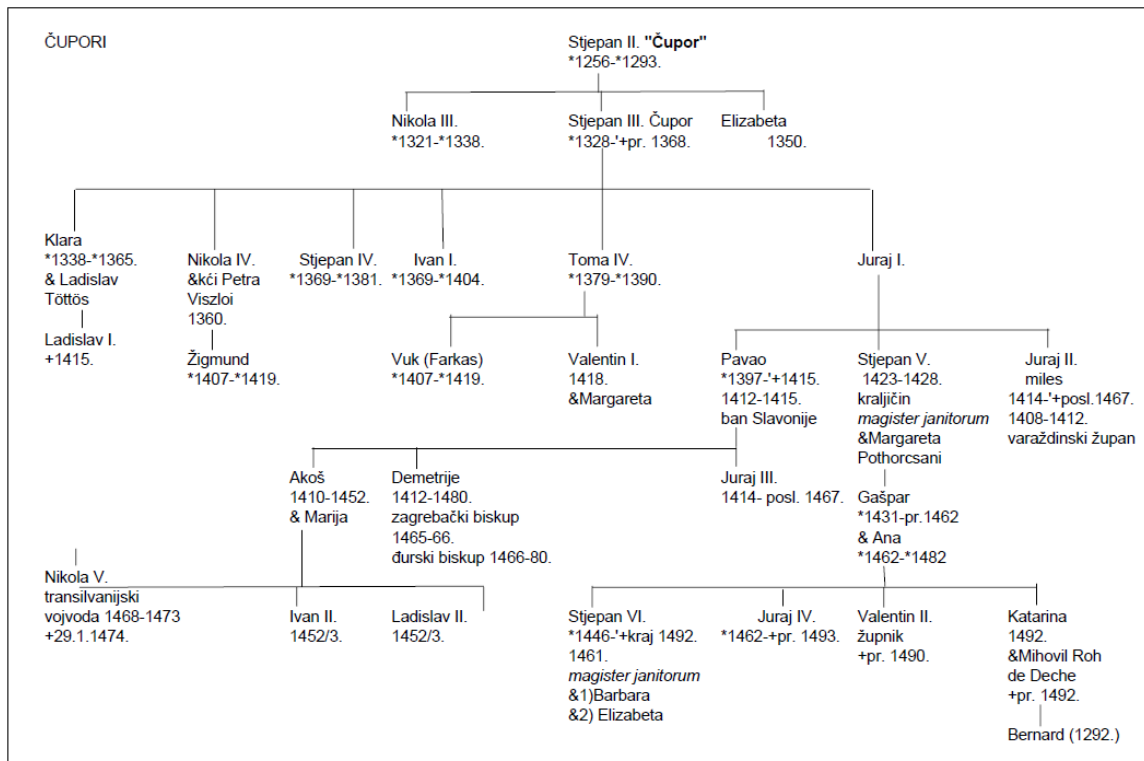
Trajanje obitelji Čupora Moslavačkih ne slovi kao dugovječno. Trajala je svega u šest naraštaja što, ako ju usporedimo s nekim drugim obiteljima plemićkih rodova ili magnatskih obitelji, i nije dugo razdoblje. Usprkos tome ambiciozni članovi te obitelji uspjeli su doći do visokih položaja u društvu (ban, župan, sudac, biskup...). U radu se opisuje porijeklo obitelji Čupor i kada to ime počinju koristiti kao službeno ime obitelji. U kratkim crtama istaknuti su neki od članova obitelji u periodu vrhunca njihove moći i ugleda, dakle tijekom 15. stoljeća. Rad ističe nekoliko članova koji su živjeli i radili u 15. stoljeću, a smatraju se najpoznatijim pripadnicima te obitelji. Temeljem dostupne literature može se zaključiti kako su Čupori bili vrlo aktivna plemićka obitelj koja je svojim intelektualnim, vojnim i političkim umijećem zavladała Moslavinom te stekla brojne posjede van granica Moslavine i ugledne prijatelje. Postojeći znanstveni radovi nam nažalost ne govore puno o članovima obitelji koji su u 15. i 16. st. „bolji“ život potražili preko Drave u Ugarskoj, već se dostupna literatura velikom većinom bavi zbivanjima obitelji u Moslavini i široj okolici. Možda bi detaljnijem proučavanjem tih članova obitelji Čupor dobili još jasniju sliku o tome kako su Čupori postali tako moćni. Možda neistraženi spisi, isprave i dokumenti skrivaju informacije o članovima koji su spominjani u radu, a korišteni izvori ih ne objašnjavaju slikovito. Isto tako ne postoji točno objašnjenje kako su Čupori došli do svog grba, pa bi istraživanje Čupora u heraldičkom smislu također moglo donijeti nove zaključke. Dostupan broj radova o Čuporima nije zanemariv, iako, neki se autori drže opće slike obitelji bez prevelikih detalja. Unatoč svemu, moguće je dobiti dovoljno jasnu sliku o tome tko su bili pripadnici obitelji Čupora plemenita roda Moslavačkih.

Čupori u Slavoniji izumiru 1492. godine i za Moslavinu je to bio kraj jedne uspješne i stabilne epohe, jer je Moslavina se za vrijeme Čupora uživala ekonomski i društveni prosperitet. Nakon njih započinje doba Erdödyja koji su doprinijeli životu u regiji usprkos tome što su se morali nositi s navalama Osmanlija koje na našim prostorima započinju krajem 15. stoljeća.

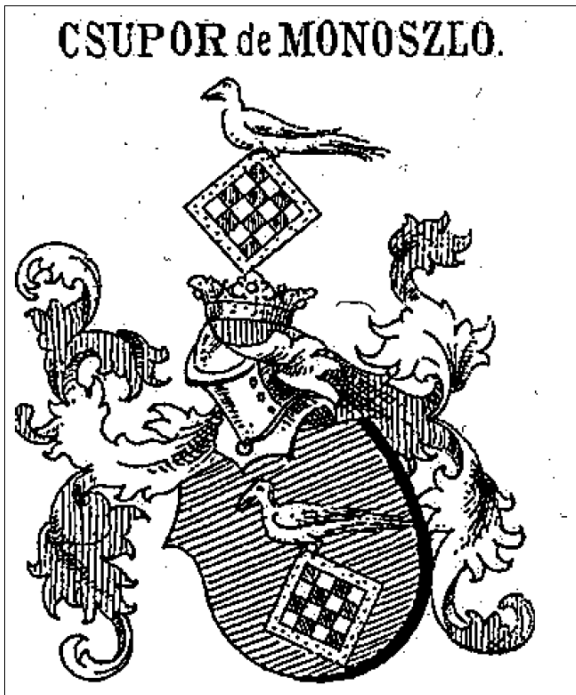
6 PRILOZI

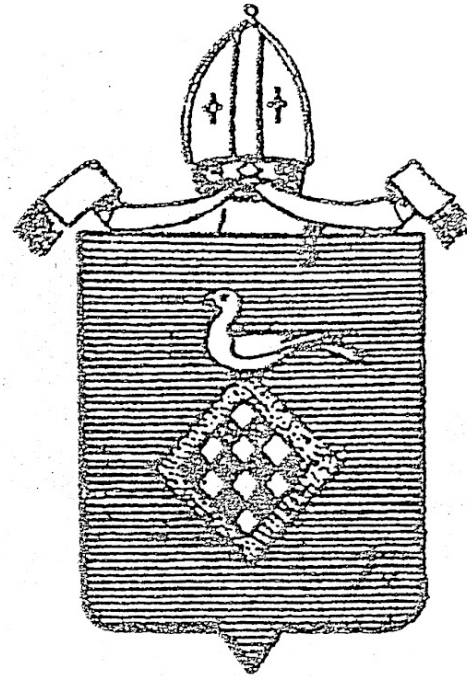
Prilog 1– Rodoslovlje Moslavačkih (Nikolić Jakus, 2011.)

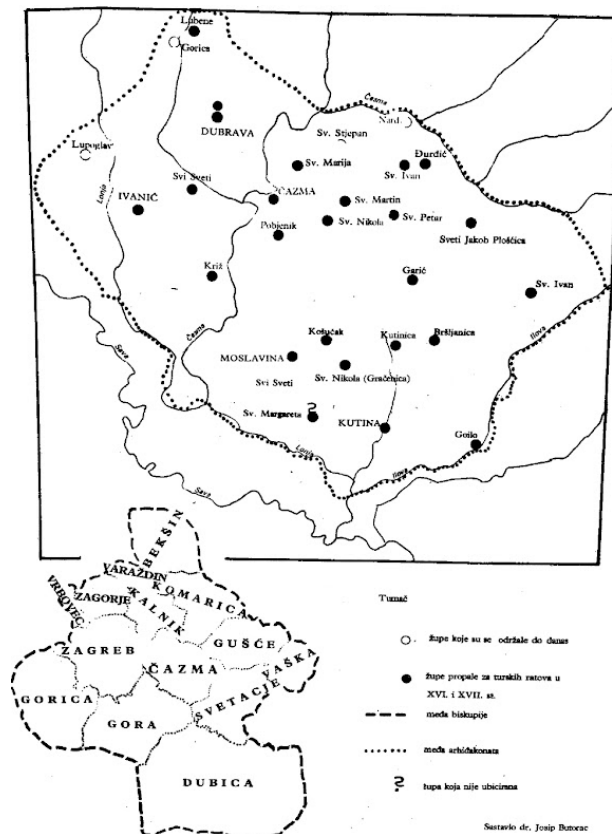
Prilog 2 – Rodoslovlje Čupora Moslavačkih (Nikolić Jakus, 2011.)

Prilog 3 – Obiteljski grb Čupora Moslavačkih
(Bedić, 1995.)

Prilog 5 – Grb biskupa Demetrija II.
(Bedić, 1995.)

Prilog 4 – Župe Zagrebačke biskupije sredinom XIV. stoljeća
(Bedić, 1991./92.)

7 LITERATURA

- Bedić, Marko, „Moslavina od XII-XVI stoljeća“, u: Slavica Moslavac (ur.), *Zbornik Moslavine II*, Kutina: Muzej Moslavine, 1991-1992., str. 25-40.
- , „Čupori Moslavački“, *Kaj*, vol. 28, br. 3 (1995.), str. 53-67.
- Bösendorfer, Josip, *Crtice iz slavonske povijesti*, repr. iz 1910., Vinkovci: Privlačica, 1994.
- Hoško, Franjo Emanuel, „Demetrije Čupor“, *Hrvatski biografski leksikon*, dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4185> pristupljeno: 31.08.2021.).
- Kovačević, Dražen; „Srednjovjekovne župe u Moslavini“, u: Slavica Moslavac (ur.), *Zbornik Moslavine III*, Kutina: Muzej Moslavine, 1993.-1994., str. 43-67.
- Lenac-Breković, Ruža, „Pavlini u Gariću“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 4 (2011.), str. 195-203.
- Maček, Pavao; „Rod Biskupa Demetrija Čupora, Prilog rodoslovlju Čupora Moslavačkih“, *Tkalčić*, br. 12 (2008.), str. 151-276.
- Mlinar, Janez, „Tipologija prekograničnih odnosa u kasnom srednjem vijeku. Primjer knezova Frankapana“, *Historijski zbornik*, god. 62, br. 1 (2009.), str. 29-45.
- Moslavac, Slavica (ur.), *Zbornik Moslavine II*, Kutina: Muzej Moslavine, 1991.-1992.
- , *Zbornik Moslavine III*, Kutina: Muzej Moslavine, 1993.-1994.
- , *Zbornik Moslavine XIV.*, Kutina: Muzej Moslavine, 2014.
- Nikolić Jakus, Zrinka; „Obitelj Čupor Moslavački“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 4 (2011.), str. 269-300.
- Pisk, Silvija, „Crkva Moslavačkog srednjovjekovnog pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije“, u: Slavica Moslavac (ur.), *Zbornik Moslavine XIV*, Kutina: Muzej Moslavine, 2014., str. 41-48.

—————, *Pustinjaci podno Garić planine-Pavliniski samostan Blažene Djevice Marije i njegova uloga u regionalnoj povijesti*, Zagreb: Leykam international, 2017.

Pleše, Tajana – Sekulić, Petar, “Jelengrad i Košutgrad – Dva moslavačka stara grada”, *Prilozi instituta za arheologiju u Zagrebu*, vol. 30 (2013.), str. 69-92.

Radauš, Tatjana, „Čupor, Pavao“, *Hrvatski biografski leksikon*, dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4186> (pristupljeno: 31.08.2021.).

Seletković, Petar; “Plemički posjed Nevna u srednjem vijeku”, *Scrinia Slavonica*, br. 18 (2018.), str. 29-68.

Szabo, Gjuro, *Srednjovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, prir. Andrej Žmegač, repr. iz 1920., Zagreb: Golden marketing –Tehnička knjiga, 2006.

8 SAŽETAK

Razvijeni srednji vijek bilo je razdoblje kada se na području današnje regije Moslavine pojavila plemićka obitelj Čupora Moslavačkih. Općeprihvaćena teorija je kako Čupori svoje porijeklo vuku iz plemenitog roda Moslavačkih koji su ranije živjeli na istom tom području. Začetnikom obitelji se smatra Stjepan II. s nadimkom Čupor od kojeg se taj nadimak sve češće upotrebljava kao oznaka obiteljskog imena. Stjepan II. Čupor potomak je Makarija Moslavačkog. Čupori Moslavački su obitelj koja se vrlo brzo probila među najuglednije pripadnike srednjovjekovnog društva Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Svoj vrhunac moći doživljavaju u 15. stoljeću. Najutjecajniji članovi obitelji bili su Pavao Čupor koji je obnašao ulogu bana Slavonije. Još poznatiji je bio njegov sin Demetrije, koji je možda i najpoznatiji član obitelji, jer je bio zagrebački biskup. Nisu svi odobravali težnje Čupora Moslavačkih i još nekih uglednika da Demetrije postane biskupom, pa se tako Demetrije 25 godina trudio da dobije biskupsku stolicu. Jednako tako, vrlo poznat je bio i Demetrijev nećak Nikola, za čijeg su se vremena posjedi Čupora uvelike povećali. Rod Čupora Moslavačkih izumire 1492. godine, a za posljednjeg Čupora slovi Stjepan VI. Njegova oporuka, iako ne najopsežniji, jedan je od najzanimljivijih izvora za obitelj Čupor. Iz njegove oporuke vidljivo je da nije imao muških potomaka, odnosno legitimnog nasljednika, pa su se posjedi Čupora Moslavačkih počeli dijeliti drugim plemićkim obiteljima i Crkvi. Točku na „i“ u podjeli posjeda stavio je kralj Vladislav Jagelović koji je zanemarujući Stjepanova oporučna darivanja posjede dao Tomi Bakaču koji će kasnije postati poznat pod imenom Erdödy. S Čuporima Moslavačkima završilo je doba blagostanja za tu srednjovjekovnu regiju jer će se vrlo brzo po dolasku Erdödyja naći u opasnosti od Osmanlija.

Ključne riječi: srednji vijek, Moslavina, obitelj Čupor, Demetrije Čupor, Pavao Čupor, plemstvo, Stjepan Čupor, 15. stoljeće, srednjovjekovno plemstvo

9 SUMMARY

ČUPOR FAMILY OF MOSLAVINA IN THE 15. AND 16. CENTURY

The developed Middle Ages were the period when the noble Čupori Moslavački family appeared in the area of today's Moslavina region. The generally accepted theory is that the Čupori derive their origin from the Moslavački family who lived in the same area before. Stjepan II is considered to be the founder of the Čupor family, of which Čupor is no longer used as a nickname but is used as a designation of a family name. Stjepan II Čupor is a descendant of Makarije Moslavački. Čupori Moslavački is a family that very quickly broke through among the most prominent members of medieval society. They reach their peak of power in the 15th century. The most influential members of the family were Pavao Čupor, who played the role of Ban of Slavonia. Even more famous was his son Demetrije, who is perhaps the most famous member of the Čupor family, Demetrije was inscribed in the family tree as the bishop of Zagreb. Not everyone approved of the aspirations of Čupor Moslavački and some other dignitaries to make Demetrije a bishop, so Demetrije tried for 25 years to get the episcopal see. Likewise, Demetrius' nephew Nikola was very famous, during whose time Čupor's estates greatly increased. The family of the Moslavina Čupor died out in 1492, and Stjepan VI is known as the last Čupor. His will, although not the most comprehensive, is one of the most interesting sources for the Čupor family, and his last wishes are known from his will. Since Stjepan had no descendants, the estates of Čupor Moslavački began to be divided. There were several stakeholders for their estates. The final blow in the division of estates was put by king Vladislav Jagelović, who, in violation of Stjepan's will, gave their estates to Tomo Bakač, who would later become known as Erdödy. With the Moslavački Čupors, the era of prosperity for this medieval region ended, because very soon after the arrival of Erdödy, they would find themselves in danger from the Ottomans.

Keywords: Middle Ages, Moslavina, Čupor family, Demetrije Čupor, Pavao Čupor, nobility, Stjepan Čupor, 15th century, medieval nobility